

Іван ЗУЛЯК

доктор історичних наук, професор кафедри історії України, археології та спеціальних галузей історичних наук Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

Ярослав БОГДАН

аспірант Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

**МАТЕРІАЛЬНО-ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОСІЙСЬКОЇ
ОКУПАЦІЙНОЇ АРМІЇ В ГАЛИЧИНІ (1914 Р.)**

Вступ російської імперії у Першу світову війну поставив перед її урядом важливе завдання – знайти фінансові ресурси для покриття військових витрат. Виконання даного завдання вимагало від уряду російської імперії оперативної розробки та виконання комплексу заходів як загальної фінансової стратегії (плану) з обов'язковим урахуванням наявних економічних і фінансових ресурсів країни та умов ведення війни [1].

Матеріально-фінансове забезпечення російської окупаційної армії в Галичині мало велике значення не лише для її не лише функціонування, але й боєздатності. Телеграма на ім'я губернатора Тернопільської губернії (далі – ТГ) інформувала про те, що начальник головного забезпечення військ Південно-Західного фронту (далі – ПЗФ) дозволив усім чинам, призначеним на посади з управління Галичиною, виплатити їм так звані «підйомні» кошти з зарахуванням чиновників і стражників до категорії нижчих чинів військовослужбовців за умови зарахування їм виданих коштів. Додаткове грошове утримання нараховувалося у відповідності зі статтею 853 книги 19 зводу. Зокрема, сімейним військовим виплачувалися «підйомні» у розмірі чотиримісячного окладу; несімейним – двомісячного; чиновникам і стражникам – згідно із положенням 18–50 рублів (далі – руб.) і додаткове утримання на загальних підставах – двомісний оклад на попередній посаді для утримання неодружених і чотиримісячний – для сімейних [2, арк. 26–26 зв., 27].

Окрім того, з 28 вересня 1914 р. чиновники четвертого розряду отримували на добу 7 руб.; п'ятого – 5 руб.; шостого – 4 руб.; сьомого – 3,50 руб.; восьмого – 2,50 руб. [2, арк. 42, 43]. Не усі фінансові служби окупаційних військ мали змогу ознайомитися зі змістом зазначеної телеграми, тому додатково телеграфували до командування ПЗФ щодо розмірів виплат за четвертим-восьмим розрядами [2, арк. 43].

Міністерство фінансів та департамент державного скарбу 7 жовтня 1914 р. видало циркуляр № 183 «Про порядок асигнуванні і обіг кредитів за кошторисом Воєнного Міністерства на витрати воєнного часу» [2, арк. 208–208 зв., 209]. Це був додаток до циркулярів від 21 липня 1914 р. № 2368 канцелярія воєнного міністерства і департаменту державного скарбу від 31 липня 1914 р. № 112 та 26 серпня 1914 р. № 138. Зокрема, департамент державного скарбу вважав за необхідне довести до відома, що такі вказівки щодо асигнувань і обігу кредитів за кошторисом воєнного міністерства на витрати воєнного часу. Головний начальник забезпечення армій кожного фронту та безпосередньо йому підпорядковані: інтендант армій фронту, начальник воєнних сполучень, артилерійських та інженерних забезпечень, санітарної і ветеринарної частин, головний скарбник, головний польовий контролер армій фронту, головний уповноважений російського товариства Червоного Хреста, управління чергового генерала штабу армій фронту користувалися правами основних розпорядників і мали можливість в межах засобів, виділених для окремого для району, підпорядкованого

головнокомандувачу арміями фронту, переводити кредити не лише з рахунків однієї палати на рахунки іншої в межах одного воєнного округу, але й із рахунків одного воєнного округу на рахунки іншого [2, арк. 208].

Переведення кредитів з рахунків головної бухгалтерії на рахунки окружних і місцевих фінансових палат і державного скарбу відбувалося у відповідності з визначеним порядком, на підставі перевідних вимог і за розпорядженням головної бухгалтерії. Державна скарбниця при управлінні головного начальника забезпечення армій фронту або окремих армій надавала повноваження підпорядкованих йому управлінь в межах воєнного округу або фронту, якщо при окремій армії були відсутні такі структури при головному начальнику забезпечення армій фронту, то права і обов'язки зазначеного казначейства передавалися казначейству при управлінні головного начальника воєнного округу, який належав до окремої армії [2, арк. 208–208 зв.].

Кредити, переведені з рахунків головної бухгалтерії і польових казначейств, переказувалися для потреб тих чи інших воєнних округів і фронтів. Інформація щодо залишків коштів на рахунках подавалася головній бухгалтерії до 1 і на 15 число поточного місяця. З метою уникнення подання подвійних показів, місцеві і окружні казенні палати подавали дані, лише із тих кредитів, які зберігалися на рахунках певної палати [2, арк. 208 зв. – 209].

24 листопада 1914 р. канцелярія ВГТГГ повідомляла губернатора ТГ про надсилання копії циркуляра департаменту державного фінансового органу від 7 жовтня поточного року за № 183 про порядок асигнування і обіг кредитів кошторису воєнного міністерства на воєнні витрати [2, арк. 207]. Зразок документа про виділення коштів подано в архівній справі [2, арк. 217]. Зазвичай, кошти, що їх не встигали перерахувати окремим підрозділам, повертали вказаним командуванням ПФЗ частинам. Так, у повідомленні на ім'я ВГТГГ від імені командування Київського воєнного округу від 10 грудня 1914 р. йшлося про те, що не використані кошти до 1 січня 1915 р. необхідно перерахувати таким частинам: 2-й інтендантській, 13-й артилерійській, 15-й технічній, 10-й квартирній, 6-й навчальній, 9-й генерального штабу, 20-й головному штабу, 7-й санітарній, 4-й судовій, 6-й канцелярії воєнного міністерства [2, арк. 300–301 зв.].

Список використаних джерел

1. Орлик С. В. Праці та спогади сучасників Першої світової війни як джерело до вивчення фінансової політики російського окупаційного режиму в Галичині та Буковині. *Історія науки і біографістика*. 2018. Вип. 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/INB_Title_2018_2_6.

2. Державний архів Тернопільської обл. Ф. 322. Оп. 1. Спр. 1 (Циркулярные распоряжения воєнного генерал-губернатора Галиции и Тернопольского губернатора за 1914 год). 326 арк.